

Dizains un Demokrātija. Dizains Demokrātijai.

Dizains ar piederības un līdzdarbības aktivizēšanu var dot pienesumu demokrātijas, t.i., sabiedrības un valsts stiprināšanā. Šoruden Latvijas Mākslas akadēmijas (LMA) Dizaina nodaļas Funkcionālā dizaina un Vides mākslas apakšnozares maģistrantūras pirmā kursa studenti kopā ar profesori Ingūnu Eleri un asociēto profesori Aiju Freimani studiju modulī “Dizains un Demokrātija” praktizēja dizainu iedzīvotāju līdzdalības procesu aktivizēšanai ar dizaina metodēm iekļaujošas sabiedrības attīstībai.

Iepazīstot sabiedrības pārvaldības sistēmas, tika meklētas dizaina intervences vēlēšanu procesa uzlabošanai Latvijā, konkrēti, gaidāmajām pašvaldību vēlēšanām 2021.gadā pēc administratīvi teritoriālās reformas.

Studiju moduļa “Dizains un Demokrātija” sadarbības partneri bija Centrālā vēlēšanu komisija, Eiropas Parlamenta birojs Latvijā un Cēsu novada pašvaldība. Dizaina pētniecības rezultātā tika radīti seši komunikācijas dizaina risinājumi, lai aktivizētu iedzīvotāju līdzdalību vēlēšanu procesā tādejādi, aktivizējot pilsonisku politisko līdzdalību demokrātiskas valsts stiprināšanā. Kā galvenās problēmas dizaina risinājumu izstrādei tika definētas: zemā jauniešu aktivitāte vēlēšanās; vājš sabiedriskā transporta tīkls, lai nokļūtu uz vēlēšanu iecirkņiem; iedzīvotāju neatrašanās deklarētajā dzīvesvietā, kā arī informācijas trūkums un tās neskaidrība; neērts, neskaidrs vēlēšanu iecirkņa iekārtojums, informācijas neskaidrība par vēlēšanu procesu vēlēšanu brīdī.

Līdzdalība vēlēšanās ir pilsoniskās aktivitātes forma un ir demokrātiskas valsts

pastāvēšanas viens no visbūtiskākajiem aspektiem. Pēc Centrālās vēlēšanu komisijas datiem, pēdējos divdesmit gados vēlēšanu aktivitāte ir samazinājusies un, jo mazāka ir iedzīvotāju līdzdalība lēmumu pieņemšanā, jo mazāk valstī ir demokrātijas.

Lai risinātu zemo jauniešu līdzdalību un piedalīšanos vēlēšanas, tika izstrādāts risinājumi *"manir18.lv"* (autore Ieva Siliņa, Līga Rinkeviča) kas iekļauj apsveikumu no valsts prezidenta un novada pašvaldības priekšsēdētāja jaunieša pilngadībā un apliecina, ka jaunieša pilngadība un vēlēšanu balss ir vērtība demokrātiskas valsts pārvaldes veidošanā.

Lai rosinātu diskusiju un viedokļu apmaiņu starp ģimenes dažādām paaudzēm jeb draugu grupu tika izstrādāta galda spēle ģimenei par demokrātiju un vēlēšanu nozīmību *"Kas ir demokrātija?"* (autore Lauma Reitere un Liene Berga).

Informācijas trūkumu par administratīvi teritoriālo reformu un topošā novada pārvaldību – vēlēšanu procesu tika piedāvāts stāstīt ar ceļošu izstādi *"Viena diena četriem gadiem"* (autore Helēna Vernere, Tina Marta Verpakovska, Sintija Mieze).

Kā risinājumi iedzīvotāju ērtai piekļūšanai dalībai vēlēšanās un vēlēšanu iecirkņiem, tika izstrādāti divi risinājumi: *"Plusnesis"* mobils vēlēšanu iecirknis, kas dodas izbraukumā pie visiem iedzīvotājiem, kuri neesoša sabiedriskā transporta jeb nepieejama privātā transporta plūsmas nevar nokļūt no lauku teritorijām uz vēlēšanu iecirkņiem novada centros (autorei Džūlija Ekuse, Viesturs Reinis), un *"Cēsu novada vēlēšanu iecirknis Rīgā Cēsu ielā"* kā Cēsu novada vēstniecība, kur iespējams nodod savu vēlēšanu balsi tiem Cēsu novada iedzīvotājiem, kuri dažādu iemeslu dēļ atrodas ārpus savas deklarētās dzīvesvietas Cēsu novadā (autore Sandra Sugako, Elīna Krīma).

Tika izstrādātas skaidras, lakoniskas vadlīnijas vēlēšanu komisiju un iecirkņu darbiniekiem *"Ceļvedis vēlēšanu organizēšanā"*, lai vēlēšanu iecirkņi tiktu iekārtoti iedzīvotājiem un darbiniekiem draudzīgi, skaidri saprotami, tādejādi paaugstinot kopējo vēlēšanu līdzdalības pieredzi visām iesaistītajām pusēm (autore Ieva Rosne, Lauma Grigāne).

Cēsu un Vecpiebalgas novada domju priekšsēdētāji atzīst, ka visi izstrādātie dizaina risinājumi ir ļoti pārdomāti, reālās problēmās balstīti, cieņpilni, kur liela uzmanība pievērsta detaļām. Precīzi definētās problēmas, vajadzības un mērķauditorijai izstrādātie inovatīvie risinājumi ļauj izteikt cerību, ka šādi sadarbojoties – pašvaldībai un augstskolai, iespējams Latvijā patiešām radīt labāku valsti, sabiedrību. Pašvaldību vadītāji cer, ka jaunveidojamais Cēsu novads varētu būt vēstnesis, kur precīzi dizaina risinājumi rāda piemēru citām pašvaldībām un valsts pārvaldes institūcijām un var veikt labas pārmaiņas sabiedrībā. Cēsu novada pašvaldības domes priekšsēdētājs Jānis Rozenbergs uzsvēra, ja šādā veidā studiju procesā darbotos visas augstskolas, mēs ātri vien apsteigtu prestižākās ārvalstu augstskolas un labklājībā attīstītākās valstis.

Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja Kristīne Bērziņa redz, ka izstrādāti reāli

risinājumi reālām problēmām un to ieviešanai nepieciešams ieplānot finansējumu un noteikt laika plānu. Atzinīgi, ka visu dizaina risinājumu noritējusi sadarbībā ar reāliem cilvēkiem, izprotot institucionālo sistēmu un nepieciešamību.

Ir cerība, ka izstrādātie dizaina risinājumi jau tuvākajā laikā sasniegs Cēsu novada un visas Latvijas iedzīvotājus un jo īpaši jauniešus. Plānots, ka dizaina risinājums "manir18" varētu tikt attīstīts kā Eiropas Parlamenta apsveikums un aicinājums būt pilsoniski aktīviem gan pašvaldību vēlēšanās 2021.gadā, gan Saeimas vēlēšanas 2022.gadā, gan Eiropas Parlamenta vēlēšanās 2024.gadā. Savukārt Cēsu novada pašvaldība izsver iespējas attīstīt Cēsu novada vēstniecības paviljonu – vēlēšanu iecirkni Rīgā, un ceļojošo informatīvo izstādi "Viena diena četriem gadiem".

Divu mēnešu laikā intensīvā darbā radītu seši reāli risinājumi kā ar dizaina darbību iespējams palielināt iedzīvotāju līdzdalību vēlēšanās, līdz ar to pilsoniskas un demokrātiskas valsts stiprināšanā. Dizaina risinājumu izstrādēs konsultēšanā piedalījās arī LMA asociētie profesori Gita Straustiņa, Ervins Pastors un lektors Matīss Zvaigzne.

